

מסגרות מדיה
כתב עת ישראלי לתקשורת

3

מערכת כתב העת

תמר אשורי, אוניברסיטת בן-גוריון ומכללת ספיר
שושנה בלום-קולקה, האוניברסיטה העברית
הלל נוסק, המכללה למנהל – המסלול האקדמי
עקיבא כהן, אוניברסיטת תל-אביב
תמר כתריאל, אוניברסיטת חיפה
נועה לפלר-אלפנט, נציגת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו
מוטי נייגר, המכללה האקדמית נתניה
רבקה ריב"ק, אוניברסיטת חיפה
עמית שכטר, אוניברסיטת מדינת פנסילבניה
תמיר שפר, האוניברסיטה העברית

מסגרות מדיה

כתב עת ישראלי לתקשורת

3

עורך

עקיבא כהן

תשס"ט

האגודה הישראלית לתקשורת
הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו

**Media Frames:
Israeli Journal of Communication**

Akiba A. Cohen, Editor

עריכת לשון: מירי הורביץ בת-משה
עיצוב השער: ליאור ניגר
ההפצה: האגודה הישראלית לתקשורת
בית הספר לתקשורת
המכללה האקדמית נתניה
רחוב האוניברסיטה 1
נתניה 42365
www.israel.com.asso@gmail.com

©

כל הזכויות שמורות
לאגודה הישראלית לתקשורת
בית הספר לתקשורת
המכללה האקדמית נתניה
רח' האוניברסיטה 1
נתניה 42365

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם,
לאחסן במאגר מידע, לשרר או לקלוט
בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני
או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה.
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה
אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מן המו"ל.

מסת"ב 978-965-493-337-7 ISBN

נדפס בישראל
בית הדפוס "פרינטיב", רחוב בית הדפוס 20, ירושלים

תוכן העניינים

ז

דבר העורך

מאמרים מקוריים

- גבי וימן, יונתן כהן וענבל בר-סיני
"כוכב מושפל": בחינת הקשר
1 בין השפלה בתכניות מציאות ובין הנאת הצופים מהן
- מיכל חמו
"פול דוסים... מלא משפחות": מנגנונים טקסטואליים לייצוג מורכב
27 של זהות ישראלית בתכנית המציאות "סוף הדרך 2"
- מיכל פיק חמו
55 לכודים בין דרמה משטרית ובין מלודרמה חברתית
- עמית לביא דינור ויובל קרניאל
הזכות לדעת מול הצורך בנחמה – עיתונאים ורופאים בין פרופסיונליות
לפטריוטיזם: סיקור מחלתו של ראש הממשלה אריאל שרון
83 בעיתונות הכתובה בישראל

סקירת ספרים

- המלכוד הדמוקרטי: חופש הביטוי וסייגיו
רפאל כהן אלמגור, תל אביב: ספריית מעריב, 2007, 507 עמודים
125 משה נגבי
- 129 יובל קרניאל
- הרדיו הפיראטי בישראל
יחיאל לימור וחנן נוה, חיפה: פרדס הוצאה לאור, 2007, 253 עמודים
137 דורית ענבר
- 141 עמית שכטר

New media and innovative technologies
Edited by Tal Samuel-Azran & Dan Caspi, Beer Sheva: Ben
Gurion University Press, 2008, 295 pages

147 שיזף רפאלי
153 ג'יימס כ"ץ

The wonder phone in the land of miracles: Mobile telephony
in Israel

Akiba Cohen, Dafna Lemish, & Amit Schejter, Cresskill,
NJ: Hampton Press, 2008, 230 pages

161 יורם קלמן
167 ריץ' לינג

172 תקצירים לועזיים

דבר העורך

עברה עוד מחצית שנה, והגיליון השלישי של "מסגרות מדיה" בפניכם. בגיליון זה ארבעה מאמרים מקוריים וארבעה צמדים של סקירות ספרים חדשים העוסקים בהיבטים שונים של "כאן ועכשיו" בתקשורת בישראל.

שני המאמרים הראשונים עוסקים בתכניות המציאות (הריאליטי), שנדמה כי הן תופסות מקום הולך וגדל בנוף שידורי הטלוויזיה בישראל, כמו גם בעולם. אמנם לא אנו המצאנו סוגה זו, אך הפופולאריות שלה הולכת וגדלה, ועמה הולכות ומתרבות שאלות ערכיות קשות.

מאמרם של גבי וימן, יונתן כהן וענבל בר-סיני מתאר מחקר המנסה לבחון את הקשר בין תפיסת ההשפלה בתכניות מציאות ובין הנאה מן התכניות. ברוב תכניות המציאות קיימים רכיבי השפלה הננקטים בתדירות גבוהה, בעיקר השפלת המורחים למיניהם. הנחת המחקר היא כי ההשפלה מעצימה את הריגוש, מקדמת את ההנאה מן התכניות ומרתקת את הצופים. במסגרת ניסוי מעבדתי רב-משתני בדקו החוקרים שלוש השערות. ההשערה המרכזית הייתה שככל שמידת תפיסתה של ההשפלה בקטע מתכנית מציאות תהיה גדולה, כך תהיה מידת ההנאה של הצופים מקטע זה. לא כל השערות המחקר אוששו במלואן. על אף היקפו המצומצם של המחקר ותקפותו החיצונית המוגבלת עקב השימוש בחומרים משתי סדרות בלבד, עשוי מחקר גישוש זה להוות פתח למחקר אמפירי נוסף על אודות ז'אנר מטריד זה.

מיכל חמו, מחברת המאמר השני, עוסקת בתכנית מציאות ישראלית מקורית, "סוף הדרך 2", שהופקה ושודרה בשנת 2005 בשיתוף הארגון "צו פיוס" ואשר התמקדה במוצהר בקידום סובלנות ובריאלוג בין דתיים לחילוניים בחברה היהודית-ישראלית. המחקר בוחן את ניהולו של מתח פנימי, הקיים לעתים בסוגת הריאליטי, בין ייצוג מגוון של זהויות, העשוי לתרום לקידום ערכים פלורליסטיים, ובין התבססות על ייצוגים סטראוטיפיים, המגבילה פוטנציאל חיובי זה. ניתוח העיצוב הטקסטואלי של זהויות בתכנית הספציפית מעלה שלושה מנגנונים לייצוג מורכב של זהות: (א) הקפדה על שונות פנימית בקרב משתתפי התכנית הדתיים באופן המדגיש את המורכבות ואת הגמישות של זהות דתית; (ב) עיצוב אירועים

במבנה נרטיבי – מעבר הדרגתי מנקודת מוצא פשוטה לתמונה עשירה; (ג) הבלטת החשיבות של ההצטלבות בין דתיות ובין ממדי זהות נוספים, בעיקר מגדר.

המאמר השלישי, מאמרה של מיכל פיק חמו, דן בבריחתו של בני סלע מידי סוהריו בנובמבר 2006, מחדל משטרתי שמיד עם התרחשותו הפך לאירוע תקשורתי. לפי המאמר, האירוע, שנחשף בכפוף לתנאי התרבות הפופולארית, ותקופת מלחמת לבנון השנייה, שהדהדה ברקע, הכתיבו את אופן העברת המידע לציבור כמו גם את התפתחויות האירועים אשר שינו את תפיסת הזמן הלאומי מזמן קלנדררי לזמן שנקצב על פי ציפייה בלתי פוסקת להתפתחותו. המאמר מאפשר לעקוב אחר השימוש שעשו אמצעי תקשורת שונים בטקטיקות של יצירת מתח הנע בין דפוס "דרמה משטרית" ובין דפוס "מלודרמה חברתית". במאמרה מציעה החוקרת כי טקטיקות אלו הן שהכתיבו את העניין הציבורי המתמשך באירוע, את הציפייה הבלתי פוסקת להתפתחותו, אך גם את "ההפקה" הדרמטית של הלכידה ואת השאלות המוסריות והפוליטיות שנלוו לה.

מתח מסוג אחר בסוגיה אמיתית נוספת – מחלתו של ראש הממשלה בעבר אריאל שרון – נבחן במחקרם של עמית לביא דינור ויובל קרניאל. במחקר זה ניתחו השניים את הסיקור התקשורתי ב"מעריב", ב"ידיעות אחרונות" וב"הארץ" לאורן של שתי שאלות עיקריות: (א) כיצד מסקרת העיתונות הכתובה משבר לאומי שמקורו בתחום הבריאות והרפואה? (ב) באיזה אופן מלמד סיקור אשפוזו של שרון על טשטוש הגבולות בין הפרופסיונלי ובין הפטריויטי? מתברר כי האירוע קיבל בולטות, חשיפה וסיקור מקיפים, אך העיתונות הכתובה החמיצה במידה רבה את חשיבות האירוע הראשון מבחינה פוליטית ומדינית, שגתה בהבנת משמעותו לעתיד ונתנה במה בולטת בעיקר לעמדתם של ראש הממשלה ושל יועציו ש"הכול בסדר, ואפשר להמשיך קדימה". בסיקור האירוע השני שקעה העיתונות באופן בולט ברגשנות ובפטריויטיזם, בדפוס פעולה של עיתונות מגויסת, ומילאה באופן חלקי בלבד את חובתה ואת תפקודיה המרכזיים בשירות זכות הציבור לדעת.

במדור סקירת ספרים מובאות כאמור ארבע ביקורות: הראשונה – על ספרו של רפאל כהן אלמגור, "המלכוד הדמוקרטי: חופש הביטוי וסייגיו"; השנייה – על ספרם של יחיאל לימור וחנן נוה, "הרדיו הפיראטי בישראל"; השלישית – על ספרם של טל סמואל-עזרן ודן כספי, *The media and innovative technologies*; והרביעית – על ספרם של עקיבא כהן, דפנה למיש ועמית שכטר, *The wonder phone in the land of miracles: Mobile telephony in Israel*. שני הספרים האחרונים, הכתובים באנגלית, נסקרו בידי חוקר ישראלי וחוקר שאינו ישראלי. למען השקיפות אני מבקש לציין שכל הטיפול בסקירת ספרי, כולל בחירת הסוקרים, נעשה, ללא התערבותי, בידי רבקה ריב"ק, חברת ועדת המערכת.

התגובות שקיבלנו לגבי מדיניות פרסום של שתי סקירות על אותו הספר היו חיוביות ביותר. אנו מקווים להמשיך במתכונת זו, אולם מלאי הספרים החדשים העוסקים בתקשורת בישראל (בעברית או בלועזית) כמעט מוצה. אנו מקווים לשמוע על ספרים חדשים שנוכל לסקר באכסניה זו גם בהמשך.

לבסוף, אולי בזכות שני הגיליונות הקודמים, חלה לאחרונה עלייה מסוימת בקצב הגשת מאמרים לפרסום ב"מסגרות מדיה". אני רוצה להאמין שהדבר משקף את התקבלותו של כתב העת בקהילה הקטנה שלנו. אני מבקש לעודד את הקוראים להגיש עוד עבודות מקוריות שלא נתפרסמו בביטאון אחר. יש גם מקום לקוות שעם הזמן יעריכו גם המוסדות להשכלה גבוהה פרסומים בעברית למטרות קידום, אבל לשם כך יש תחילה לכתוב אותם וגם לפרסמם. ובכן, כתבו נא ושלחו.

פרופ' עקיבא כהן

